

KABAK TADI

Falih Rıfki Atay, Osmanlı'nın Ortadoğu'daki son günlerini anlattığı Zeytindağı kitabının ön sözünde "Yalan söylemek, Şark'ta ayıp değildir" der. Hâl böyle iken, ısrarla gerçekleri çarpıtan GDO karşıtlarına "yalan söylüyorsunuz" diyemezsiniz, hakaret sayılır. Yalan söylemek ayıp değil, ama yalan söylüyorsun demek hakaret; gel de çık işin içinden...

Başlığa bakarak, kabak üzerine aşılı karpuz üretiminden bahsedeceğimi düşündüyseniz, yanıldınız. Sayın okurlar, konumuz yine GDO'lar. Ben tam "bu işler duruldu, biraz da yeşil ekonomi çerçevesinde sürdürülebilir tarımsal üretim yazılarıma başlamanın zamanıdır" dediğim dönemde, basın ve yayın organlarını izleyenler yine bir GDO bombardımanı ile karşı karşıya kaldılar. Geçtiğimiz birkaç yıldır, saman alevi gibi parlayıp sönen ve aynı kaynaktan servis edildiği belli olan bu GDO haberlerinin detaylı analizini [tarlasera](#)'nın önümüzdeki sayısında bulacaksınız.

Ben bu yazımda artık kabak tadı veren bu mesnetsiz haberlerden birisini ele alarak bu haberlerin, Biyogüvenlik Kanunu ile ilgili mevzuatın oluşturulması ve uygulanmasında çıkan aksaklıklar üzerindeki etkilerine ve buna karşın yapılması gerekenlere değineceğim.

Falih Rıfki Atay, Osmanlı'nın Ortadoğu'daki son günlerini anlattığı Zeytindağı kitabının ön sözünde "Yalan söylemek, Şark'ta ayıp değildir" der. Hâl böyle iken, ısrarla gerçekleri çarpıtan GDO karşıtlarına "yalan söylüyorsunuz" diyemezsiniz, hakaret sayılır. Yalan söylemek ayıp değil, ama yalan

Prof. Dr. Selim Çetiner

Sabancı Üniversitesi
Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi
selim.cetiner@tarlasera.com

söylüyorsun demek hakaret; gel de çık işin içinden...
"Kabak tadı" veren bu mesnetsiz GDO haberlerine girmeden önce birkaç konuyu altını çizerek hatırlatmak istiyorum:

- 1) Türkiye'de "GDO'lu ürün" -ki bu deyim aslında yanlıştır, GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) ya da GD (Genetiği Değiştirilmiş) ürün demek daha doğru olacaktır- örneğin GD domates, GD patates, GD mısır, GD soya Türkiye'de çiftçiler tarafından yetiştirilmemektedir.
- 2) Türkiye'ye insan gıdası olarak tüketilmek amacıyla GD ürün, örneğin GD mısır ve türevleri, GD soya ve türevleri vs. ithal edilmemektedir.
- 3) Bu nedenle, çarşıdan pazardan aldığınız meyve ve sebzelerde ya da mısır gevreği, çikolata vs. gibi ürünlerde GDO bulunmamaktadır.
- 4) Türkiye'ye hayvan yeminde kullanılmak üzere 3 çeşit GD soya ile en son 13 çeşit GD mısır veya türevi ithal edilmesine izin verilmiştir. Bunların insan gıdası yapımında kullanılmasına henüz izin verilmemiştir.
- 5) Aşağıda kısaca anlatacağım üzere GD hayvan yemlerini yiyen hayvanların et, süt ve yumurtalarına gen geçişi olduğu bugüne kadar bilimsel olarak kanıtlanamamıştır.

Bunların aksini iddia edenlerin, yani Türkiye'de satılan "gıda ürünlerinde GDO var", "GDO yediğimiz 800 ürüne giriyor" diyenlerin yapması gereken tek şey bunu bir an önce kanıtlamaktır. Bunu yapmak da son derece kolaydır. Çarşıdan alacağınız ve GDO'lu olduğunu iddia ettiğiniz ürünü, "GeneticID" isimli laboratuara gönderip analiz yaptırmak. Bir üründe GDO olup olmadığını ortaya koymak için analiz ücreti 160 Avro'dur. GDO olduğu tespit edilen üründeki GDO'nun türünü ve miktarını belirleyen test ise biraz daha pahalı olmakla beraber, GDO bulunması durumunda her iki analiz ücretini de ben bizzat ödemeye hazırım. Tabii ki GDO karşıtları bu teklifi görmezden geleceklerdir. Söylediğimi yapar ve GDO'lu olduğunu iddia ettikleri ürünlerde GDO olmadığı ortaya çıkarsa her gün medyada boy gösterme şansları kalmayacaktır.

"Kabak tadı" başlığı attıran olaya gelince, medyanın saygın gazetelerinden birisinde o pek araştırmacı, pek çevreci ve entel köşe yazarlarımızdan birisi genetiği değiştirilmiş 13 mısır çeşidinin yem amaçlı olarak itha-

line izin verilmesinin ardından, GDO'larla ilgili bir yazı kaleme almıştı; benim yıllardır savunduğum görüşlerime de yer vererek. Gelin görün ki yazının altında muhteşem bir alt başlık, "GDO Yemi Hayvana Nasıl Etki Eder?" ve bu iddiaya kanıt olarak gösterilen bilimsel makalelerden alıntı birkaç paragraf; aynen şöyle:

"- İtalya'da Catania Üniversitesi Biyomedikal Bilimleri Bölümü'nden Agodi, Barchitta, Grillo ve Sciacca'nın yaptıkları araştırmada marketlerden alınan 12 markaya ait 60 farklı süt örneği analize tabi tutuldu.

- Analiz sonucu GDO'lu mısır ve soyayla beslenen hayvanlardan elde edilen bu sütlerin yüzde 25'inde GDO'lu DNA parçalarına rastlandı. Pastörizasyon işleminin dahi bu GDO'lu DNA zincirini parçalayamadığı tespit edildi.

- GDO, yemler yoluyla hayvan dokusuna geçer ve bilimsel araştırmaların da gösterdiği şekilde hayvan bundan zarar görür. İtalya'daki Cattolica S. Cuore Üniversitesi'nde yapılan araştırmada GDO'lu yemle beslenen hayvanların kanunda, karaciğerinde, dalağında ve böbreğinde GDO'lu DNA'lar tespit edildi.

- Phipps, Deaville ve Maddison'un yaptığı araştırmada ise süt ineklerinin sütlerinde, kan ve dışkıları ile oniki parmak bağırsaklarında transgenik bitki DNA'sına rastlandı. (Kaynak: GDO'ya Hayır Platformu)"

Sayın okurlar, ben de genetik mühendisliği alanında doktora yapmış ve 25 yıldır tarımsal biyoteknoloji ve biyogüvenlik konularıyla yatıp kalkan bir bilim insanı olarak, kendisine şöyle bir mesaj yazdım:

"GDO'lu Yemi Kullanmayan Yok" başlıklı yazınızın altındaki kutuda referans vermiş olduğunuz makalelerin aslını ekte gönderiyorum.

Bu makalelerden 3.sünün yazarı Prof. Phipps birkaç yıl önce Sabancı Üniversitesi'nde düzenlediğimiz "Tarımsal Biyoteknoloji ve Biyogüvenlik Sempozyumu"nda da güzel bir sunum yapmıştı. Söz konusu toplantıya katılan GDO'ya Hayır Platformu temsilcileri, anlaşılan bu konuşmayı yanlış anlamışlar.

Üzülerek belirtmek isterim ki referans olarak verdiğiniz 3 makalenin hiçbirinde 'GDO, yemler yoluyla hayvan dokusuna geçer ve bilimsel araştırmaların gösterdiği şekilde hayvan bundan zarar görür' iddiasını, özellikle de 'hayvan bundan zarar görür' tespitini destekleyecek bir sonuç ortaya konulmamıştır.

Başta AB olmak üzere tüm gelişmiş ülkeler, bilimsel esaslara dayalı risk analizlerine olanak sağlayan biyogüvenlik yasalarını ve bunun uygulanmasına yönelik altyapıyı oluşturmuşlardır. Bunların oluşturulmasında öncü rolü şüphesiz bilim insanları oynamışlardır.

Bu makalelerin tamamını fırsat bulur okuyabilir misiniz bilemem; ancak en azından sarı ile işaretlenmiş kısımları okumanız 'GDO'ya Hayır Platformu'nun' bilimsel gerçekleri bile nasıl istedikleri gibi farklı yorumlayıp çarpıttıklarını görmeye yardımcı olacaktır. Örneğin:

- İtalya'daki süt çalışmasında, "organik süt örneklerinde de GDO parçaları" bulunmuştur. Bunun nedenleri de gayet güzel anlatılmıştır. Eleştiri ya da endişe konusu genler diğer bir ifadeyle GDO'lar bizzat doğanın kendisinde bulunan genlerdir. Ancak, bu makalenin içinden cumbızlama yoluyla çekilen 1-2 rakam ile bambaşka bir iddia sizin köşenizden halka duyurulmuştur.
- Lütfen elinizi vicdanınıza koyunuz ve makaledeki "Statistical analysis of the results showed no difference in recovery of positives for the presence of plant DNA between animals raised with the transgenic and and animals raised with the conventional feed..." ve "From the data we obtained, we consider it unlikely that the occurrence of genetic transfer associated with GM plants higher than that with conventional plants" sonucunun köşenizde "GDO, yemler yoluyla hayvan dokusuna geçer ve bilimsel araştırmaların gösterdiği şekilde hayvan bundan zarar görür" şeklinde yorumladığınızı açıklayınız.
- Keza Phipps'in makalesindeki, "Single copy genes

(yani GD genler) were only detected in the solid phase of rumen duodenal digesta." ve "In contrast, fragments of the rubisco gene were detected in the majority of samples analyzed in both liquid and solid phases of rumen duodenal digesta, milk, and feces, but rarely in blood" sonucu nasıl olur da "...süt ineklerinin sütlerinde, kan ve dışkılarında transgenik bitki DNA'sına rastlandı" şeklinde yorumlanmaktadır? Bu makalede en fazla tespit edilen "Rubisco" tüm fotosentez yapan bitkilerde bulunan ve insanoğlunun yeryüzünde var olduğu günden beri tükettiği bir moleküldür. Bunun transgenik DNA'dan ayırmak zor mudur okurken?

Belki bir gazeteci olarak sizin biyoloji eğitiminiz bu makalelerdeki detayların ayırımına tam olarak varmaya müsait olmayabilir. Ancak, GDO'ya Hayır Platformu'nun bayraktarlığını yapan ziraatçı ve biyologların bu ayırımı yapabilmeleri gerekir.

Bundan bir süre önce Ege Cansen ekonomiden sorumlu yetkililerin beyanlarını eleştirirken şu tespitini yazmıştı: 'ABD'de mahkemede doğruyu söyleme yemini 'gerçeği, sadece gerçeği ve gerçeğin tamamını söylemek' şeklindedir. Bu yemin şu iki şartı içerir:

1. Gerçek olmayan hiçbir şey söylememek,
2. Bildiği gerçeklerin hepsini söylemek.

Yemin eden kişi, bildiği gerçeklerin bir kısmını söyleme-

mişse, ağızından gerçek olmayan, yani yalan olan tek bir söz çıkmadı diyerek yeminine sadık kaldığını ileri süremez. Çünkü eksik konuşmak en kötü yalancılıktır. Maalesef bizim kültürümüzde eksik konuşmak, gerçeğin bir kısmını bildiği halde söylememek, yalancılık kabul edilmez. Bu da Türkiye’de yalanla yaşamayı bir hayat tarzı haline getirmiştir.’

Sanırım, GDO’ya Hayır Platformu sözcülerinin köşeniz aracılığıyla halka ulaşan mesajlarını da bu şekilde değerlendirmek pek yanlış olmaz.”

Sayın okurlar, aradan iki hafta geçmiş olmasına rağmen bu açıklama mesajı, gazeteci arkadaşımızın köşesinde bir cümleyle olsun köşe okurlarına iletilmedi. Anlaşılan, “okurların haber alma hakkı” yanlış ve yanlış haberlerle sınırlı...

İşin enteresan tarafı gerçekleri bu kadar rahat bir şekilde çarpıtanların önemli bir kısmı akademik unvan sahibi kişiler. Bunların bir kısmı sıkça televizyon programlarında boy gösteriyorlar, bir kısmı da gazetelere beyanlar verip kısırlık yapıyor, alerji yapıyor, otizme neden oluyor vs. gibi gerçek dışı iddialarını yineliyorlar. Tüm bu iddialar ne yazık ki basında geniş bir yer buluyor ve işin daha da acı tarafı her türlü bilimsel dayanaktan yoksun, bu iddialar ciddiye alınıp buna göre kanun ve yönetmelikler çıkarılıyor.

Daha önce de yazdığım gibi bu Biyogüvenlik Kanunu ne uluslararası mevzuatla uyumlu ne de AB mevzuatıyla. Balık hafızalı yurdum insanı hatırlar mı bilemem ama Sayın Başbakanımız ve o zamanki Dışişleri Bakanımız Sayın Gül’ün katıldıkları 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel Zirvesi’nde üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlaması kararlaştırılmış ve bu karar Türkiye’de havai fişeklerle kutlanmıştı.

AB bizi istemeyebilir biz de AB’yi beğenmiyor ve AB’ye katılmak istemiyor olabiliriz. Bu ayrı bir tartışma konusu. Ancak, eğer AB’ye üye olmak için resmen müzakerelere başladıysak (<http://www.abgs.gov.tr/tarama/ozet.htm>) ve bu müzakereler çerçevesinde kanunlarımızı gözden geçirip AB mevzuatına uyumlu hale getiriyorsak, biyogüvenlik ile mevzuatı da AB ile uyumlu hale getirmemekte neden ısrarcı davranıyoruz?

Sayın Bakanlık yetkililerinin “bizim biyogüvenlik mevzuatımız AB’den ileri...” beyanı ne yazık ki doğrudur. Doğru olmadığı gibi kanun 1) Bizzat kendi içinde çelişkili hususlar bulundurmaktadır. 2) Kanuna dayanarak çıkarılan Yönetmelikler Kanunla çelişir durumdadır. Bunun için de yanlış yorumlar ve yanlış uygulamalar ortaya çıkmakta, bundan da tüketiciler dahil herkes büyük ölçüde zarar görmektedir. Bakanlık yetkilileri gerek aldıkları kararların, gerekse verdikleri be-

Dünyada önde gelen Bilim Akademileri ve TÜBİTAK benzeri kuruluşların şimdiye kadar 37 tanesi, yıllar önce genelde modern biyoteknoloji özelde de bizde GDO’lar olarak adlandırılan genetiği değiştirilmiş ürünler konusunda görüşlerini ve duruşlarını belirleyerek bunları kamuoyu ile paylaşmışlardır. Türkiye’de ise gerek TÜBİTAK gerekse TÜBA yönetimleri, bu konudaki taleplere konuyu “tartışmalı” buldukları için olumlu yanıt vermemiş, bilimsel duruş belirleme cesaretini gösterememişlerdir.

yanatların ardından kamuoyu önünde zor durumlara düşmektedir.

Daha önceki yazılarımda da belirttiğim üzere, başta AB olmak üzere tüm gelişmiş ülkeler, bilimsel esaslara dayalı risk analizlerine olanak sağlayan biyogüvenlik yasalarını ve bunun uygulanmasına yönelik altyapıyı oluşturmuşlardır. Bunların oluşturulmasında öncü rolü şüphesiz bilim insanları oynamışlardır.

Dünyada önde gelen Bilim Akademileri ve TÜBİTAK benzeri kuruluşların şimdiye kadar 37 tanesi, yıllar önce genelde modern biyoteknoloji özelde de bizde GDO’lar olarak adlandırılan genetiği değiştirilmiş ürünler konusunda görüşlerini ve duruşlarını belirleyerek bunları kamuoyu ile paylaşmışlardır. Türkiye’de ise gerek Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) gerekse Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) yönetimleri, bu konudaki taleplere konuyu “tartışmalı” buldukları için olumlu yanıt vermemiş, bilimsel duruş belirleme cesaretini gösterememişlerdir.

Sonuç olarak şunu özellikle belirtmek isterim ki, Türkiye’de bu karmaşanın önüne geçmek için yapılması gerek iki şey vardır:

1) Sayın Başbakan, hem Hükümet’in hem de Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun başkanı sıfatıyla gerekli talimatları verip TÜBİTAK ve TÜBA’nın acilen toplanarak GDO’lar konusunda bilimsel bir duruş belirlemelerini istemelidir.

2) Bunun ardından da AB ile ortaklık müzakerelerini başlatan Hükümet, halen devam eden müzakereler çerçevesinde öncelikle 1829/2003 ve 1830/2003 no’lu tüzükleri iç hukuk haline getirecek düzenlemeleri yapmalıdır.